

แรงงานเวียดนามในสะหวันนะเขต สปป. ลาว
Vietnamese Migrant Workers in Savannakhet, Lao PDR

วัชร ศรีคำ

Watcharee Srikham

สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Email: lawatcsr@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

แรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ที่ข้ามเส้นพรมแดนและในบางครั้งก้าวข้ามข้อ กำหนดของรัฐ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่ทำให้แรงงานเวียดนามเข้าไปทำงานในสะหวันนะเขต การเข้าสู่กระบวนการทำงานในสะหวันนะเขตและการปรับตัวของแรงงาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานเวียดนามจำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลักดันในเวียดนามที่ทำให้แรงงานเวียดนามเข้าไปทำงานในสะหวันนะเขต คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความหนาแน่นของประชากรในเวียดนาม และปัจจัยในด้านครอบครัว ส่วนปัจจัยดึงดูดใน สปป. ลาว คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความสัมพันธ์พิเศษระหว่างรัฐต่อรัฐของเวียดนามและลาวที่เอื้อให้แรงงานเวียดนามอยู่ในลาวได้อย่างมั่นใจในความปลอดภัย แรงงานเวียดนามอาศัยโครงข่ายทางสังคมของญาติพี่น้องและเพื่อนเข้าสู่การเป็นแรงงานข้ามชาติในลาวรวมทั้งช่วยในการปรับตัวในถิ่นปลายทาง

คำสำคัญ: แรงงานเวียดนาม สะหวันนะเขต สปป. ลาว

Abstract

The Mekong Sub-region trans-national labor force is a phenomenon which reflects the demand for labor in the manufacturing and service industries. This demand exists beyond regulations of international and, at times, state borders. This research was based on in-depth interviews with 50 Vietnamese workers, and aimed to analyze the 'push and pull' factors contributing to Vietnamese workers' arrivals in Savannakhet, their employment channels, social adaptation processes, and lifestyles. It was found that the key factors encouraging Vietnamese workers to travel to Savannakhet included the economy, population growth, and family issues. Laos offers an economic

incentive to these workers, and a positive state-to-state relationship between Laos and Vietnam helps Vietnamese workers to live with a sense of security. A network of Vietnamese families and friends was found that recruited prospective workers as well as helped new workers to adjust their lives in the new country.

Keywords: Vietnamese migrant workers, Savannakhet, Lao PDR

1. แขวงสะหวันนะเขต

แขวงสะหวันนะเขตตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) อยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ราว 480 กิโลเมตร ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับจังหวัดกว๋างจิของเวียดนาม ที่เชื่อมโยงไปเมืองเว้ และดานัง ทำให้สะหวันนะเขตเป็นจุดเชื่อมเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของลาว ทั้งการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยทิศเหนือมีพื้นที่ติดกับแขวงคำม่วน ทิศใต้ติดกับแขวงสาละวัน ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดกว๋างจิและกวางบิญของประเทศเวียดนาม และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดมุกดาหาร นครพนม อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกันชายแดน เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2549 มีพิธีเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 สะหวันนะเขต-มุกดาหาร อย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมแนวเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกจากเวียดนามถึงพม่า ทำให้สะหวันนะเขตกลายเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญอีกแห่งของลาว นอกจากนี้ยังมีเส้นทางหมายเลข 13 ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงตามแนวเหนือ-ใต้ของ สปป. ลาว ระยะทางรวมราว 1,400 กิโลเมตร โดยจะบรรจบกับเส้นทางหลักหมายเลข 7 ของกัมพูชา และเส้นทางหมายเลข 9 ของลาวจะตัดกับเส้นทางหมายเลข 13 ที่แยกเซโนในแขวงสะหวันนะเขตส่งผลให้สะหวันนะเขตเป็นพื้นที่ศักยภาพแห่งหนึ่งของ สปป. ลาว ที่มีถนนเชื่อมต่อกับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ถึง 5 ประเทศ สามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

บรรพบุรุษชาวเมืองสะหวันนะเขตในปัจจุบันอพยพมาจากเมืองน้อยอ้อยหนู หรือเมืองแกนในอาณาจักรสิบสองจุไท หรือเตียนเบียนไนเวียดนาม แล้วสร้างเมืองหลวงโพนสิม (บ้านโพนสิมในปัจจุบัน) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2085 ในสมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง ซึ่งได้ชื่อจากคู่สามีภรรยา ผู้ก่อตั้ง คือท้าวหลวงและนางสิมมา ต่อมาท้าวแก้วสิมมะลี ลูกชายคนที่สองของท้าวหลวงและนางสิมมา ได้ย้ายครอบครัวพร้อมด้วยญาติพี่น้องจำนวนหนึ่ง จากเมืองหลวงโพนสิมไปตั้งเมืองใหม่ที่บริเวณทุ่งนาคำริมฝั่งน้ำโขง ตั้งชื่อว่า บ้านนาคำ และภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น บ้านท่าแร่ เพราะความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ จนถึงปี พ.ศ. 2439 ในยุคอาณานิคม ฝรั่งเศสได้ตั้งสำนักงานผู้ว่าการประจำแขวง ที่ท่าแร่ และสถาปนาขึ้นเป็นเมือง

คันทะบุลี และต่อมาตั้งเป็นแขวงใหม่ มีชื่อว่า แขวงสุวรรณเขตเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2440 แต่คนทั่วไปเรียกว่า สะหวันนะเขต มาจนถึงปัจจุบัน (องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป.) เพื่อยกย่องเชิดชูผู้นำของลาว รัฐบาลจึงมีมติให้เปลี่ยนชื่อเมืองคันทะบุลี ซึ่งเป็นเมืองหลัก เป็นที่ตั้งของห้องกรหรือที่ว่าการแขวง เป็นเมืองโกสอน พมวิหาน เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2548 สะหวันนะเขตแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 เมือง หรืออำเภอ คือ เมืองโกสอน พมวิหาน เมืองไซบูลี อุทุมพอน อาตสะพอน อาตสะพังทอง พะลานไซ นอง เซโปน ฟิน วิละบูลี จำพอน สองคอน ชนนะบูลี ท่าปางทอง และไซพูทอง

สะหวันนะเขตเป็นแขวงที่มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับ 2 ของ สปป. ลาว รองจากเมืองหลวงคำแพงนครเวียงจันทน์ แต่มีประชากรอาศัยมากที่สุดในประเทศ คือ ประมาณ 872,160 คน คิดเป็นจำนวนประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งประเทศ เฉลี่ยความหนาแน่นของประชากรคือ 37.26 คน ต่อตารางกิโลเมตร (National Statistics Centre of the Lao PDR, 2007) ประชากรประกอบด้วย 11 ชนเผ่า ได้แก่ เผ่าลาว ผู้ไท ไทดำ กะต่า มะกอง จาลี ละแ้ว ส่วย ปะโก๊ะ กะเลิง และตะโอย (องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, มปป.) ประชากรมีอาชีพทำนาร้อยละ 73 ทำไร่ร้อยละ 7 อื่นๆ ร้อยละ 19 และว่างงาน ร้อยละ 0.46 รายได้ต่อหัวของประชากรราว 300 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี และเป็นแขวงที่มีเศรษฐกิจที่ดีที่สุดในลาว โดยมีรายได้จากการเก็บภาษีนำเข้า-ส่งออกประมาณ 55 ล้านบาท มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ 2 ของ สปป.ลาว รองจากเวียงจันทน์ เศรษฐกิจพึ่งพารายได้จากภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก

ความอุดมสมบูรณ์ของสะหวันนะเขตมีทั้งที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ และแร่ธาตุ ได้แก่ หินอ่อน หินแกรนิต แร่ลิกไนต์ แร่เหล็ก ทองคำ ทองแดง ยิปซัม โดยมีบริษัท Minerals and Metals Group (MMG) ของจีน เป็นผู้ลงทุนผลิตทองคำ และทองแดงส่งออก (ซื้อกิจการต่อจากบริษัท OZ minerals ของออสเตรเลีย) นอกจากนี้ยังมีข้าว ข้าวโพด ฝ้าย ไม้ยูคาลิปตัส ยาสูบ อ้อย ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ละหุ่ง มันสำปะหลัง กระเทียม การเกษตรกรรมแบบพันธะสัญญาที่เกษตรกรลาวปลูกอ้อยร่วมกับนักลงทุนจากไทย มีบริษัทผลิตน้ำตาลจากไทย ลงทุนสร้างโรงงานน้ำตาลในสะหวันนะเขต เพื่อการบริโภคในประเทศและการส่งออก สะหวันนะเขตมีธุรกรรมทางเศรษฐกิจสูงเป็นอันดับสองรองจากนครหลวงเวียงจันทน์ และยังเป็นจุดศูนย์กลางในการกระจายสินค้าไปยังแขวงใกล้เคียง รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านทั้งเวียดนามและไทย สินค้าที่วางจำหน่ายในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากไทย จีน และเวียดนาม ซึ่งนำเข้าผ่านด่านมุกดาหาร ด่านลาวบาว และนครหลวงเวียงจันทน์ สินค้าส่งออกต่างประเทศของสะหวันนะเขตคือ ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์จากไม้ ยิปซัม ทองคำ ทองแดง เครื่องนุ่งห่ม และของป่า ผู้ประกอบการลาวได้พัฒนาบทบาทของตนมาเป็นพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะผู้ประกอบการลาวเชื้อสายเวียดนาม รวมทั้งคนไทยเชื้อสายเวียดนาม หรือ ชาวเวียดนาม

โพ้นทะเล ที่เรียกกันว่า “เหียดเกี้ยว” ซึ่งสามารถพูด “ภาษาเวียดนาม” ได้ ทำให้ผู้ประกอบการไทยและลาวสามารถติดต่อกับผู้ประกอบการเวียดนามได้

โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน – เซโน เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมและศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า ตั้งอยู่ที่เมืองไกสอน พมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต มีพื้นที่รวมราว 325 เฮกตาร์ หรือประมาณ 2,000 ไร่ ซึ่ง สปป.ลาว ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2547 โครงการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด 10 ปี หลังจากนั้นจะเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราควบคุมไม่เกินร้อยละ 8 นอกจากนี้ นักลงทุนต่างชาติสามารถเช่าที่ดินได้นานถึง 75 ปี และต่อสัญญาได้อีก 75 ปี โดยจะได้รับยกเว้นค่าเช่าที่ดิน เป็นเวลา 12 ปี ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีโครงการเมืองสะหวัน (Savan City) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาเมืองเศรษฐกิจที่ครบวงจร บนพื้นที่ 2,680 ไร่ บริเวณใกล้กับสะพานมิตรภาพไทย- สปป. ลาว แห่งที่ 2 โดยด้านหนึ่งของพื้นที่อยู่ติดแนวแม่น้ำโขง ส่วนอีกด้านหนึ่งอยู่ติดกับเส้นทางหมายเลข 9 หากการพัฒนาธุรกิจและร้านค้าต่าง ๆ แล้วเสร็จในระยะที่ 1 และ 2 จะทำให้โครงการเมืองสะหวันสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างมาก (ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2550)

เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนตั้งบนจุดเชื่อมต่อระหว่างไทยกับเวียดนามบนถนนสายหมายเลข 9 และตั้งอยู่บนจุดเชื่อมต่อระหว่างจีนและกัมพูชาบนถนนหมายเลข 13 เขตเศรษฐกิจพิเศษนี้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างตะวันออก-ตะวันตก และเหนือ-ใต้ตั้งนั้นจึงเป็นจุดที่สามารถเชื่อมโยงการค้าและบริการของภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างเหมาะสม และสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศให้เข้าสู่ สปป. ลาวด้วย

การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ลาวประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากการที่ประชากรลาวมีจำนวนไม่มากนัก คือมีจำนวนประมาณ 6 ล้านคน อินทาสอน เฟตสิริเส็ง (Inthasone Phetsiriseng, 2007) กล่าวว่า ใน สปป. ลาว มีแรงงานเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่ทำงานได้รับเงินเดือน ที่เหลือเป็นงานที่หาเลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชีพอิสระ แม้จะมีโอกาสในการรับจ้างทำงานอยู่บ้างตามมาตรฐานค่าจ้างขั้นต่ำ แต่แรงงานลาวที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือมักไม่มีสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มีระยะเวลาการจ้างงานที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานชั่วคราวที่จ้างเป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือนโดยไม่มีความมั่นคงในการทำงาน ข้อมูลในปี 2538 ระบุว่า ในสปป. ลาว มีตำแหน่งงานว่างในโรงงานอุตสาหกรรมเพียง 71,000 ตำแหน่งสำหรับแรงงาน 2.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.22 เท่านั้น ร้อยละ 75 ของแรงงานลาวทำงานในภาคการเกษตรและประมง ในจำนวนนี้ร้อยละ 60 มีรายได้เพียงแค่เลี้ยงตนเองเท่านั้น เวียงไซลัก สุกสะหวัด (Viengxaylack Souksavath, 2006) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบด้านแรงงาน แผนกแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สปป. ลาว ระบุว่า ในปีพ.ศ. 2549 สปป. ลาว มีธุรกิจรวมทั้งหมด 24,742

แห่ง ในจำนวนนี้มีธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีแรงงานมากกว่า 100 คน จำนวน 112 แห่ง ธุรกิจขนาดกลางที่มีแรงงานตั้งแต่ 10-100 คน จำนวน 604 แห่ง และธุรกิจขนาดเล็กที่มีแรงงานต่ำกว่า 10 คน จำนวน 24,026 แห่ง และมีแรงงานจำนวนทั้งสิ้น 91,034 คน จะเห็นได้ว่า ในระยะเวลา 11 ปีตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538-2549 การสร้างงานในสปป. ลาว มีตำแหน่งงานเพิ่มขึ้นเพียง 20,034 ตำแหน่งเท่านั้น

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานใน สปป. ลาว โดยเฉพาะแรงงานฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือที่มีความต้องการสูง จึงมีการนำเข้าแรงงานฝีมือจากเวียดนาม โดยเฉพาะช่วงก่อสร้าง ในปีพ.ศ. 2542 องค์การความร่วมมือระหว่างลาวกับเวียดนามรายงานว่ามีแรงงานเวียดนามทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายทำงานอยู่ในประเทศลาวจำนวนประมาณ 15,000 คน ในจำนวนนี้มีเพียง 6,500 คนที่เข้ามาทำงานภายใต้สัญญาโครงการลงทุนของรัฐบาลและแขวงต่างๆ ของลาว ที่เหลือเป็นแรงงานอิสระที่เข้ามาทำงานทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย ซึ่งจำนวนตัวเลขที่แท้จริงของแรงงานเวียดนามในลาวจะมากกว่าที่มีสถิติไว้ เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ไม่ได้จดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (National Statistics Center, 2005) ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีโครงการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) ที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ไปจรดชายทะเลของเมืองดานัง ประเทศเวียดนามทำให้การคมนาคมขนส่งเป็นไปอย่างสะดวกสบายขึ้นประกอบกับมีรถประจำทางระหว่างทั้งสองเมืองดังกล่าว ทำให้การย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศลาวมีความสะดวกมาก ทำให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานย้ายถิ่นจากประเทศเวียดนามเข้าสู่ประเทศลาวเพื่อมาทำงานเป็นจำนวนมาก

แรงงานต่างด้าวถือว่ามีความสำคัญ และเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของลาวเนื่องจากเจ้าของกิจการต่างต้องการแรงงานที่มีฝีมือ ราคาถูกและบางอาชีพคนลาวปฏิเสธไม่ทำงาน ทำให้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะเวียดนามทะลักเข้ามาตามบริเวณรอยต่อเขตแดนลาว นอกจากนี้ การลงทุนของต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นในลาวทำให้เพิ่มความต้องการแรงงานต่างชาติ ซึ่งลาวไม่สามารถจัดหาแรงงานได้เพียงพอ โดยเฉพาะในโครงการเหมืองแร่และเขื่อนไฟฟ้า ที่ต้องอาศัยแรงงานที่มีทักษะนั้น สภาแห่งชาติลาวได้อนุมัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปีพ.ศ. 2554-2555 เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554 อนุญาตให้แรงงานมีฝีมือจากต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศได้ 7,000 คน เพื่อให้ความเชี่ยวชาญของแรงงานเหล่านั้นมาช่วยพัฒนาประเทศและโครงการลงทุนต่างๆ ในปีงบประมาณ 2555 (ผู้จัดการออนไลน์, 2554) ซึ่งบริษัทต่างชาติในลาวจำเป็นต้องจัดหาแรงงานต่างชาติด้วยตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

แนวความคิดของแรงงานย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักอธิบายว่า การย้ายถิ่นเป็นการไหลเวียนของวัยทำงานจากประเทศเกษตรกรรมสู่ประเทศอุตสาหกรรม หรือจากประเทศที่ด้อย

พัฒนาไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาแล้ว เช่น การย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานเวียดนาม ลาว กัมพูชาและพม่า แต่ปรากฏการณ์ของแรงงานย้ายถิ่นจากเวียดนามไปทำงานใน สปป. ลาวนั้นมีลักษณะสวนกระแสแนวคิดดังกล่าว ซึ่งหากเปรียบเทียบการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของเวียดนามกับ สปป. ลาวแล้ว จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจของเวียดนามโดยรวมมีการเติบโตและพัฒนามากกว่าเศรษฐกิจของ สปป. ลาว ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่องแรงงานเวียดนามในสปป. ลาวจึงพิจารณาถึงปัจจัยผลักดันและดึงดูดให้แรงงานเวียดนามเหล่านี้มาทำงานใน สปป. ลาว รวมทั้งวิธีการ ขั้นตอนในการเข้ามาทำงาน การทำงานตลอดจนการใช้ชีวิตของแรงงานเวียดนามที่อยู่ในประเทศที่ตนไม่สามารถสื่อสารภาษาได้ รวมถึงปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวการทำความเข้าใจชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนทัศนคติและโลกทัศน์ที่ต่างกัน สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ท้าทายในมิติของการทำความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ที่อยู่นอขอบเขตหรือเขตแดนของชาติและกรอบแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์

2. แรงงานเวียดนามในลาว ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ

ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับลาว ในช่วงท้ายของทศวรรษระหว่างปีพ.ศ. 2483-2493 การปฏิวัติลาวมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเวียดนามเป็นอย่างมาก ซึ่ง ไกสอน พมวิหาน นายกรัฐมนตรีและเลขาธิการพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้แสดงอย่างชัดเจนว่า ความช่วยเหลือและคำแนะนำจากเวียดนามมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่พรรคคอมมิวนิสต์ลาวขึ้นมามีอำนาจ ความผูกพันอย่างแน่นแฟ้น สัมพันธไมตรี ความสามัคคีพิเศษ และความร่วมมือในทุกด้านระหว่างทั้งสองพรรคและรัฐที่เห็นได้ชัดเจนคือ การลงนามอย่างเป็นทางการในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างลาวและเวียดนามเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นกรอบความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์พิเศษที่ลาวมีต่อเวียดนาม โดยเฉพาะความผูกพันในแง่ของอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมืองทั้งสองประเทศ ที่มีการพบปะติดต่อกันเป็นประจำ ตั้งแต่ผู้นำประเทศระดับสูงจนถึงผู้นำในท้องถิ่นทั้งที่มีเขตแดนติดต่อกันและในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน นอกจากนี้ยังมีสายการประสานงานโดยตรง ระหว่างรัฐบาลเวียดนามกับสำนักเลขาธิการพรรคของลาวในเวียงจันทน์ มีที่ปรึกษาฝ่ายบริหารจากเวียดนามจำนวนมากอยู่ในลาว ลาวได้รับความช่วยเหลือจากเวียดนามอย่างมาก เวียดนามและลาวได้ให้พันธกรณีว่า จะร่วมมือกันในทุกด้านเพื่อร่วมกันพัฒนาและสร้างสรรค์ชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง ทั้งสองประเทศขยายความสัมพันธ์ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การป้องกันประเทศ ความมั่นคง การต่างประเทศ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การศึกษา ฝึกอบรม การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ทางสังคมในเขตชายแดนของทั้งสองประเทศ และยังแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ประสบความสำเร็จไปละชั้น
ร่วมมือในกรอบของสหประชาชาติ อาเซียน และในกรอบ 3 ประเทศ คือ เวียดนาม ลาว
กัมพูชาอยู่เสมอ ตลอดระยะเวลา 35 ปีที่ผ่านมา ความร่วมมือทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญ
อย่างยิ่งและเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อผลักดันความสัมพันธ์ร่วมมือในด้านอื่นๆ ซึ่งมูลค่าการค้า
ต่างตอบแทนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และความร่วมมือในด้านการลงทุนก็มีประสิทธิภาพ
มากขึ้น เอื้อง ชาง (2555) เน้นว่า

“ความสัมพันธ์ระหว่างบรรดาสหายที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ประสบผลสำเร็จไปทีละขั้น
และไปสู่ผลสำเร็จสุดท้าย ประธานประเทศลาว ไกลสอน พรหมวิหารได้ยืนยันว่า ในประวัติศาสตร์
ของการปฏิวัติโลกได้มีแบบอย่างที่เหมาะสมเกี่ยวกับจิตใจกรรมมาชีพสากลหลายตัวอย่าง
แต่ไม่มีที่ไหนและไม่เคยมีความสามัคคีพันธุมิตรร่วมรบพิเศษในทุกด้านที่ยาวนานเช่นนี้
หลังจากที่เวียดนามรวมประเทศเป็นเอกภาพและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาวได้รับการสถาปนาเมื่อปี 1975...จนกระทั่งถึงปัจจุบัน”

ในยุคนานาคิมเฟรังเศส คนเวียดนามจำนวนมากถูกนำเข้ามาทำงานบริหารในลาว
ทหารเวียดนามมาประจำอยู่ในช่วงสงครามอินโดจีน คนเวียดนามเหล่านี้ได้กลับไปเวียดนาม
ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2532 ต่อมาในช่วงหลังปีพ.ศ. 2533 คนงานก่อสร้างเวียดนามเข้ามาในยุค
เปิดประเทศ และในปีพ.ศ. 2538 รัฐบาลลาวออกกฎหมายแรงงานฉบับใหม่เพื่อควบคุม
การหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การที่ค่าเงินลาวลดลงในปีพ.ศ. 2540
และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชีย ทำให้จำนวนตัวเลขของแรงงานเวียดนามลดลง (Asian
Migrant Centre, 2005) รัฐบาลลาวใช้แนวทางในการผ่อนปรนต่อแรงงานเวียดนาม แม้จะมี
การผลักดันให้แรงงานเวียดนามที่เข้าเมืองผิดกฎหมายกลับประเทศ แต่ก็ไม่ได้ใช้ความรุนแรง
และผ่อนปรนให้นักลงทุนต่างชาติสามารถนำแรงงานจากประเทศตนเองเข้ามาทำงานในลาว
ได้ ซึ่งเอื้อต่อการนำแรงงานเวียดนามเข้ามาทำงานในโครงการที่นักลงทุนเวียดนามมาลงทุน
เช่น การทำสวนยางพารา เป็นต้น

แรงงานเวียดนาม เห่งยีน วัน ผู้ อายุ 24 ปี จากเหงะอาน กล่าวถึงการเดินทาง
ไปทำงานในลาวว่า ง่ายกว่าการไปหางานทำในภาคใต้ของเวียดนาม ค่าจ้างก็สูงกว่า
เขาทำงานก่อสร้างได้เจ็ดเดือนที่เวียงจันทน์กับนักธุรกิจเวียดนามที่มีสัญญาก่อสร้างใน
เวียงจันทน์ กับเพื่อนร่วมงานอีกราวสามสิบคน ได้เงินเดือนประมาณ 209 เหรียญสหรัฐ หรือ
ประมาณ 6,270 บาท รวมอาหารและที่พัก พี่สาวเขามาเปิดร้านทำผมในลาวได้สองปีแล้ว
และชวนเขาพร้อมญาติอีกสามคนเข้ามาทำงาน แรงงานเวียดนามจากเหงะอานหลายร้อยคน
เข้ามาหาและรับซื้อเศษเหล็กในลาว จนสามารถเก็บเงินสร้างบ้านที่เวียดนามได้ (Khanh

Hoan, 2010) ซึ่ง คมสัน นวคุณสุชาติ (2554) ระบุว่า มีแรงงานชาวเวียดนามที่ลักลอบเข้ามาทำงานในลาวอย่างผิดกฎหมายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในกิจการร้านอาหารของชาวเวียดนาม แรงงานเหล่านี้ทำงานในฐานะแรงงานด้อยคุณภาพ ค่าจ้างต่ำ และไม่สามารถพูดภาษาลาวได้ ส่วนในเมืองปากเซ มีแรงงานเวียดนามเข้ามาทำงานก่อสร้างจำนวนมาก เนื่องจากนักลงทุนเวียดนามมักจะจ้างแรงงานเวียดนามตามสัญญาการก่อสร้าง แรงงานเวียดนามมีทักษะฝีมือ โครงการใหญ่มักจะมีแต่คนเวียดนามเพราะค่าแรงถูกกว่าคนลาว ทำให้คนลาวกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อแรงงานท้องถิ่น (ศูนย์อินโดจีนศึกษา, 2555)

ตามหลักการแล้ว ทางลาวต้องการที่จะออกไปอนุญาตทำงานให้แรงงานที่มีฝีมือเพื่อให้งานในส่วนที่ลาวไม่มีแรงงานมากพอ แต่ในธุรกิจที่คนลาวสามารถทำได้เอง เช่น ตัดผมหรือเสริมสวย หรือแม้แต่งานที่ไม่ต้องใช้ฝีมือมากนัก เช่น บริการล้างรถก็มีแรงงานต่างด้าวเข้าไปทำ ส่วนใหญ่แรงงานเวียดนามเดินทางเข้าไปในลาวในระยะแรกมักอ้างว่าไปเยี่ยมญาติ แต่ต่อมาก็ได้อาศัยอยู่และก็เริ่มหางานทำตามสถานที่ต่างๆ ที่มีการจ้างแรงงานราคาถูกหรือแรงงานไร้ฝีมือ หากทางการลาวออกไปอนุญาตทำงานให้แก่แรงงานต่างด้าวแล้วไม่เพียงแต่จะสามารถจัดระเบียบแรงงานได้อย่างถูกต้อง ยังมีรายได้จากค่าธรรมเนียมด้วย ปัญหาแรงงานอพยพผิดกฎหมายส่วนหนึ่งมาจากการที่เจ้าหน้าที่ของอำนาจปกครองท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้แรงงานเหล่านี้สามารถอาศัยและทำงานในประเทศลาวได้

กฎหมายของลาวสงวนตำแหน่งงานเกือบทุกประเภทให้แก่ประชาชนลาว แต่อุญาตให้ธุรกิจแขนงต่างๆ สามารถนำเข้าแรงงานที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือ ตำแหน่งที่ขาดแคลนได้ ต้องได้รับอนุญาตจากทางการ สำหรับแรงงานที่ผิดกฎหมายจากเวียดนามนั้น ทางลาวได้เจรจากับทางการเวียดนามและเวียดนามยินดีให้ลาวจัดการเรื่องตามกฎหมายภายในของลาวได้ โดยไม่ต้องเห็นแก่ความสัมพันธ์พิเศษใดๆ นายทองหลุน สีสุลิต รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศ ระบุว่า ในสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลมีความจำเป็นต้องส่งแรงงานผิดกฎหมายกลับประเทศเดิม เพื่อจะได้ส่งมอบอาชีพไว้ให้คนลาวทำ ชาวต่างชาติที่ทำงานในลาวอย่างผิดกฎหมายมากที่สุดเป็นชาวจีน ชาวเวียดนามและชาวไทย ตามลำดับ นอกจากนั้น ยังมีพลเมืองของประเทศอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งจากมาเลเซีย พม่า และ บังกลาเทศด้วย ต่อมาทางการลาวได้กำหนดให้แรงงานต่างชาตินับหมื่นคนที่ทำงานในลาวอย่างผิดกฎหมาย ไปขึ้นทะเบียนกับกรมแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ภายในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2555 มิเช่นนั้นจะถูกส่งโทษตามกฎหมาย สถานประกอบการใดที่ไม่นำแรงงานต่างชาติไปขึ้นทะเบียนตามวันที่กำหนด จะต้องโทษปรับหรือโทษสถานอื่น ๆ ตามข้อกำหนดของนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 136 และ ประกาศของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมฉบับที่ 5418 คำขึ้น พินสะหวัน อธิบดีกรมแรงงาน กล่าวว่า ปีพ.ศ. 2554 มีชาวต่างชาติทำงานโดยไม่ไปอนุญาตไปขึ้นทะเบียนเพียง 4,351 คนเท่านั้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2555)

3. แรงงานเวียดนามในสหวัณนะเขต

การเกิดขึ้นและขยายตัวของชุมชนเวียดนามที่อพยพเข้ามาใหม่ในสหวัณนะเขต เป็นผลมาจากการมีชุมชนเวียดนามหรือคนเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ และนโยบายเปิดประเทศของทั้งลาวและเวียดนาม การเข้ามาของชาวเวียดนามในสหวัณนะเขตที่เป็นเวียดนามหรือชาวเวียดนามที่อพยพมาอยู่ในลาวมีมาตั้งแต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง หลังจากนั้น คนกลุ่มนี้หนีภัยสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนาม รวมทั้งผู้ที่อพยพหลังสงครามเพื่อหนีความอดอยากยากจน คนในกลุ่มนี้มีจำนวน 2,823 คน เป็นกลุ่มคนที่สร้างหลักปักฐาน มีความเป็นอยู่ที่ดี คนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นแรงงานที่อพยพเข้ามาใหม่ ตั้งแต่ทศวรรษระหว่างปี พ.ศ. 2523-2533 เนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายการเปิดประตูทางการค้าของลาว ซึ่งคนเหล่านี้ได้รับการชักชวนจากญาติที่เป็นเวียดนามหรือในพื้นที่ให้มาทำงานที่สหวัณนะเขต ทำงานกับญาติของตนจนกระทั่งสามารถหาลูกค้าได้ จึงจะเริ่มดำเนินธุรกิจของตน เมื่อธุรกิจเติบโตจึงชักชวนญาติพี่น้องและเพื่อนมาช่วยทำงาน บางคนพาภรรยามาขายอาหาร ขายของตามบ้านหรือเป็นช่างเสริมสวย เป็นต้น การนำครอบครัวเข้ามาอยู่ทำให้ชุมชนเวียดนามในสหวัณนะเขตเจริญเติบโตและขยายตัวขึ้นเป็นอย่างมาก แรงงานเวียดนามบางส่วนมาทำงานอย่างถูกกฎหมายกับบริษัทเวียดนาม ที่ได้ทำสัญญาก่อสร้างในลาว แต่เมื่องานก่อสร้างสิ้นสุดลง คนเหล่านี้ก็กลับอาศัยและทำงานต่อเป็นแรงงานผิดกฎหมาย ซึ่งหลายคนทำงานในลาวมาแล้วถึง 15 ปี แรงงานก่อสร้างเหล่านี้เริ่มจากการมีทักษะในการสร้างอาคาร บ้านเรือน รับจ้างหรือรับเหมาก่อสร้างบ้าน เมื่อเศรษฐกิจของสหวัณนะเขตพัฒนาขึ้น งานก่อสร้างมีมากขึ้น แรงงานเวียดนามที่มีอยู่ไม่เพียงพอ จึงขอให้ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานร่วมกัน แรงงานชายส่วนใหญ่ทำงานก่อสร้าง ช่างเฟอร์นิเจอร์และแกะสลัก ในขณะที่ผู้หญิงส่วนใหญ่เฝ้าขายอาหาร เตรียมและขายอาหารที่ตลาด รวมทั้งเป็นช่างเสริมสวยทำเล็บ หรือเป็นเจ้าของร้านเสริมสวย ร้านตัดผมหรือร้านตัดเย็บเสื้อผ้าเล็ก ๆ นอกจากนี้ทั้งหญิงและชายยังเป็นผู้ค้าขายสินค้าระหว่างลาวกับเวียดนาม

โดยปกติ แรงงานต่างชาติที่ประสงค์จะทำงานอย่างถูกกฎหมายในลาว ต้องลงทะเบียนกับคณะกรรมการบริหารการลงทุนต่างชาติ และขออนุมัติต่อกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อให้ได้ใบอนุญาตทำงาน จากนั้นจึงยื่นต่อสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงกิจการภายใน (มหาดไทย) เพื่อให้ได้ใบอนุญาตจากรัฐ 2 ปี และขอวีซ่าที่สามารถเข้าออกประเทศได้หลายครั้งที่กระทรวงการต่างประเทศ แรงงานที่อยู่เกินกำหนดต้องถูกปรับถึง 150 ดอลลาร์สหรัฐหรือราว 5,400 บาท (อัตราแลกเปลี่ยนใน ปี พ.ศ. 2549) แต่่นโยบายดังกล่าวนั้น ยังไม่สามารถตรวจสอบการเข้าออกของแรงงานอพยพในสหวัณนะเขตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานเวียดนามที่สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่มีใบอนุญาตทำงาน จะมี

เฉพาะแรงงานที่นักธุรกิจลาวหรือบริษัทเวียดนามจ้างเท่านั้น แม้ว่าการขอใบอนุญาตทำงานในลาวไม่ได้ยุ่งยาก แรงงานทุกคนรู้ว่าจะต้องขอใบอนุญาตทำงาน ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง คือเสียค่าธรรมเนียม 96 ดอลลาร์สหรัฐหรือราว 3,456 บาทและต้องต่ออายุทุก ๆ หกเดือน แต่คนเหล่านี้รู้ว่าจะระบบตรวจสอบของรัฐไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และการขอใบอนุญาตทำงานก็ไม่จำเป็นเพราะกฎหมายไม่ได้บังคับใช้อย่างจริงจัง แทนที่จะกดดันให้มีการขอใบอนุญาต แขวงสะหวันนะเขต กำหนดให้มีการเก็บภาษีแรงงานอพยพเหล่านี้ไม่ว่าจะมาทำงานประเภทใด เป็นเงิน 120,000 กีบ หรือราว 432 บาทต่อสามเดือน (Rattanaporn Pongpattana, 2007)

แรงงานเวียดนามเหล่านี้จึงสามารถทำงานอยู่ในสะหวันนะเขตได้โดยไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบบริหารจัดการของรัฐ สิ่งที่ทำเป็นก็มีเพียงแค่การต่อวีซ่าที่ด่านลาว-เวียดนามทุก 30 วัน ในฐานะนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำพาสปอร์ตได้โดยมีค่าใช้จ่าย 250,000 ด่ง (ราว 250 บาท) และจ่ายเพียง 50,000 ด่งในการเข้ามาครั้งแรก (ราว 50 บาท) ครั้งต่อไปก็ต้องเสียค่าธรรมเนียม 50,000 ด่งเช่นกัน ดังนั้นการเข้ามาอยู่และทำงานในลาวจึงไม่มีปัญหายุ่งยากใด ๆ ทำให้จำนวนผู้อพยพเวียดนามในสะหวันนะเขตและเมืองอื่น ๆ ของลาว เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

4. ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างเป็นแรงงานเวียดนามในเขตเมืองไกสอน พมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต จำนวน 50 คน เป็นชาย 21 คนและหญิง 29 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่ร้อยละ 52 มีอายุระหว่าง 20-29 ปี รองลงมาคืออายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 26 อายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 16 อายุระหว่าง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 10

แรงงานเวียดนามที่เข้ามาทำงานในสะหวันนะเขตร้อยละ 46 สมรสแล้ว ในจำนวนแรงงานเวียดนามที่สมรสแล้ว ร้อยละ 78.26 เข้ามาทำงานร่วมกับคู่สมรส บางคนมาพร้อมกัน บางส่วนมาทีหลัง ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเข้ามาก่อน แล้วผู้หญิงจึงตามมา หากลูกยังเล็กจะนำมาอยู่ด้วย แต่ถ้าหากลูกโตแล้ว กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษา ก็มักจะฝากให้ปู่ย่า ตายาย หรือญาติพี่น้องที่เวียดนามช่วยดูแล

แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่ร้อยละ 52 ทำงานในสะหวันนะเขตมา 1-3 ปี รองลงมา ร้อยละ 30 ทำงานมา 3-6 ปี ร้อยละ 8 ทำงานมา 6-9 ปี ร้อยละ 6 ทำงานมา 9-12 ปี และร้อยละ 4 ทำงานในมาต่ำกว่า 1 ปี

อาชีพเดิมในขณะที่อยู่เวียดนามแรงงานเวียดนามส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นเกษตรกร รองลงมา มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง ประมงและไม่มีงานทำ

กลุ่มตัวอย่างของแรงงานเวียดนามในสะหวันนะเขต ประกอบอาชีพเสริมสวย ทำเล็บ ค้าขาย ช่างก่อสร้าง รับจ้าง ช่างตัดเย็บและช่างเฟอร์นิเจอร์ ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งเป็นโสด แรงงานที่แต่งงานแล้วคิดเป็นร้อยละ 42 และไม่ระบุสถานภาพ คิดเป็น ร้อยละ 8 สำหรับผู้ที่แต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 นำคู่สมรสมาอยู่ด้วยกันที่สะหวันนะเขต ร้อยละ 76 มีบุตรจำนวน 1-3 คน ยังไม่มีบุตร คิดเป็นร้อยละ 24 ในจำนวนผู้ที่มีบุตร จำนวนร้อยละ 54 นำบุตรมาอยู่ที่สะหวันนะเขตด้วย

แรงงานเวียดนามเกือบทั้งหมด คือร้อยละ 96 เข้ามาทำงานใน สปป. ลาว เป็นครั้งแรกที่แขวงสะหวันนะเขต มีเพียงร้อยละ 4 เท่านั้น ที่เคยทำงานในเวียงจันทน์มาก่อนที่จะย้ายมาทำงานในสะหวันนะเขต ระยะเวลาในการทำงานในสะหวันนะเขตโดยเฉลี่ย 3 ปี โดยช่างเสริมสวย รับจ้าง ช่างก่อสร้างและช่างเฟอร์นิเจอร์ ทำงานในสะหวันนะเขตมาแล้วโดยเฉลี่ยประมาณ 3 ปี ค้าขาย 4 ปีและช่างตัดเย็บ 2 ปี

สิ่งที่น่าสนใจคือที่มาของแรงงานเวียดนาม คนเหล่านี้มาจากหลายจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคใต้ของเวียดนาม จังหวัดที่ใกล้เคียงกับแขวงสะหวันนะเขต โดยส่วนใหญ่มาจากจังหวัดในเขตชายฝั่งทะเลภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 60 ประกอบด้วยจังหวัดเถื่อเทียนเฮ้ หรือเว้ ตานัง กว่างจี กว่างนาม และกว๋างหงาย รองลงมาคือมาจากที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในภาคเหนือ คือ มาจากฮานอย เมืองหลวงของเวียดนาม และที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในภาคใต้ คือ ก่าเมา ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของเวียดนาม นครโฮจิมินห์ บั๊กเหลียว และเฮอวยาง สู้ตท้าย คือมาจากบริเวณที่ราบสูงภาคกลาง คือ ยาลาย ดักลักและกอนตูม

5. ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันให้แรงงานเวียดนามเข้าไปทำงานในสะหวันนะเขต

ปัจจัยดึงดูดจากลาวที่แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่ระบุคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้ที่สูงกว่าในเวียดนาม แรงงานส่วนใหญ่กล่าวว่า รายได้ที่ได้รับจากการทำงานในสะหวันนะเขตเป็นรายได้ที่สูงกว่าที่เคยได้รับเมื่ออยู่ในเวียดนามราว 2- 6 เท่า ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของเวียดนามในต้นปี 2554 คือเดือนละ 35 เหรียญสหรัฐ คิดเป็นเงินราว 30 บาทต่อวัน (Diep Ngoc Pham, 2011) ในขณะที่ค่าจ้างแรงงานรายวันของลาว ประมาณวันละ 75 บาท คิดเป็น 2.5 เท่า นางลาน (นามสมมุติ) อายุ 25 ปี อาชีพทำเล็บตามบ้าน มีรายได้จากการทำงานประมาณ 9,000 บาทต่อเดือน (อัตราแลกเปลี่ยน ประมาณ 10,000 กีบ ต่อ 30 บาท) สามีมามีค่าขายอยู่ด้วยกันที่สะหวันนะเขตมีรายได้ประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน ส่วนครอบครัวที่นครโฮจิมินห์มีอาชีพค้าขายและเป็นแรงงานรับจ้าง มีรายได้ต่อเดือนของทั้งครอบครัวประมาณ 4,500 บาท รายได้ของนางลานกับสามีในสะหวันนะเขตแต่ละเดือนคิดเป็น 3.33 เท่าของรายได้ทั้งครอบครัวที่เวียดนาม

นายลุง (นามสมมุติ) อายุ 30 ปี ช่างออกแบบในบริษัทก่อสร้าง กล่าวว่า

“เข้ามาทำงานครั้งแรกที่สะพานมะเข็ด ถ้าไม่มาทำงานที่สะพานมะเข็ดก็อาจจะไปทำที่ท่าแขก แต่ที่ทำแขกค่าแรงน้อย ญาติเลยชวนมาทำงานที่สะพานมะเข็ดเพราะงานที่นี่สนุกมาก ค่าเช่าบ้านก็ถูก ค่าเช่าเดือนละ 300 บาท ค่าใช้จ่ายต่อเดือนประมาณ 600 บาท ได้เงินเดือนดีมาก เดือนละ 6,000 บาท อยู่โน่นทั้งครอบครัวหาเงินได้เดือนละ 1,500 บาท เท่านั้น ขอบงานนี้มากและไม่อยากทำอาชีพอื่น”

ปัจจัยดึงดูดที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ สัดส่วนของรายได้ในลาวที่สูงกว่ารายจ่ายของแรงงาน ทำให้เหลือเงินเพื่อส่งกลับไปให้ครอบครัวมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของแรงงานเวียดนามในสะพานมะเข็ดคิดเป็น 2.25 เท่าของรายจ่าย ส่วนเงินส่งกลับบ้านต่อปีคิดเป็น 1.38 เท่าของเงินเดือนเฉลี่ยของแรงงานเวียดนาม

ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ยืนยันตอบเกี่ยวกับรายได้ รายจ่ายและเงินส่งกลับ คิดเป็นร้อยละ 66 พบว่า รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของแรงงานเวียดนามแตกต่างกันไปตามอาชีพ ตั้งแต่เดือนละ 1,750 - 7,980 บาท โดยอาชีพที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าที่มีรายได้ต่อเดือนราว 7,980 บาท รองลงมาคือ อาชีพช่างเฟอร์นิเจอร์ 7,105 บาท ช่างก่อสร้าง 6,720 บาท คำขาย 6,160 บาท เสริมสวย 5,180 บาท และรับจ้าง 1,750 บาท แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่กลับบ้านปีละ 1-2 ครั้ง จำนวนเงินที่นำกลับไปให้ครอบครัวที่เวียดนามแต่ละครั้งแตกต่างกันตามอาชีพ ตั้งแต่ 4,515 – 11,550 บาท เมื่อพิจารณาว่าแรงงานจำนวน 50 คนกลับบ้านปีละหนึ่งครั้ง แต่ละครั้งนำเงินกลับเวียดนาม โดยเฉลี่ย 8,044.16 บาท คิดเป็นเงินที่นำกลับไปเวียดนามถึงปีละ 402,208 บาท การส่งเงินกลับบ้านแรงงานเวียดนามส่วนใหญ่จะนำเงินกลับบ้านในช่วงวันตรุษเวียดนาม แต่หากไม่ได้กลับ หรือทางบ้านมีความจำเป็นต้องใช้เงิน ก็มักจะฝากให้ญาติหรือเพื่อนเป็นผู้นำเงินไปให้ที่บ้าน ซึ่งนางเถ (นามสมมุติ) อายุ 26 ปี รับจ้าง กล่าวว่า

“มาอยู่ที่สะพานมะเข็ดนานถึง 8 ปีกลับบ้านมาแล้ว 8 ครั้ง กลับปีละครั้ง วันเต็ดกลับบ้านอยู่นาน 5 วัน เอาเงินไปให้ที่บ้าน ถ้าที่บ้านต้องการเงิน แต่ไม่ได้กลับต้องฝากป้าไปให้แม่และครอบครัวทางบ้านจ่ายค่าฝาก 60 บาท ส่วนมากแล้วป้าจะเป็นคนกลับ กลับไปบ่อยเพราะป้ามีลูกที่เวียดนาม 2 คน”

ส่วนค่าใช้จ่ายต่อเดือนนั้น มีผู้ไม่ระบุค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 34 อาชีพคำขายมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 3,500 บาท ช่างตัดเย็บ 4,865 บาท ช่างเสริมสวย 2,275 บาท ช่างก่อสร้าง 2,030 บาท ช่างเฟอร์นิเจอร์ 2,345 บาท และรับจ้าง 450 บาท

ปัจจัยดึงดูดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์พิเศษระหว่างรัฐต่อรัฐของ เวียดนามและลาว เป็นแรงดึงดูดให้แรงงานเวียดนามนิยมเข้ามาทำงานในลาว เนื่องจาก มีความมั่นใจในสวัสดิภาพในการทำงาน ความเป็นอยู่ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อแรงงาน เวียดนามอย่างผ่อนปรน

ข้อมูลอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจคือ แรงงานเวียดนามกว่าครึ่ง คือร้อยละ 52 มีความประสงค์ที่จะขอโอนสัญชาติเป็นลาว โดยมีเหตุผลว่าการทำงานและการใช้ชีวิตในลาวมีความ สบาย รายได้สูง และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐเป็นความสัมพันธ์ที่ดี แต่มีปัญหาที่ยังมีเงิน ไม่พอจ่ายค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ แรงงานอีกร้อยละ 6 ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะขอโอน สัญชาติหรือไม่ แต่แรงงานจำนวนร้อยละ 42 ระบุว่า ไม่ต้องการโอนสัญชาติ เนื่องจากมี ครอบครัวและญาติพี่น้องในเวียดนาม ประสงค์จะอยู่ร่วมกับครอบครัวในเวียดนาม และ ไม่เห็นความต่างในการโอนสัญชาติมาเป็นลาว การที่เข้ามาทำงานในลาว ก็เพียงเพื่อหาเงิน เท่านั้น แม้ว่าประเด็นการขอโอนสัญชาตินี้ อาจจะไม่สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า เป็น ปัจจัยดึงดูดให้แรงงานเวียดนามเข้ามาทำงานในสหวันนะเขต แต่สำหรับผู้เข้ามาทำงาน ในลาวระยะหนึ่งแล้ว ประเด็นการขอโอนสัญชาติลาว เป็นประเด็นที่แรงงานเวียดนามคาดหวัง มองเห็นประโยชน์และมีแนวโน้มที่จะเลือกทำมากขึ้น

ส่วนปัจจัยผลักดันในเวียดนามที่ทำให้แรงงานเวียดนามไปทำงานที่สหวันนะเขต นั้น แรงงานส่วนใหญ่เห็นว่า การที่เวียดนามมีจำนวนประชากรจำนวนมากและมีความ หนาแน่นสูง ทำให้เกิดการแย่งงานกันทำ แรงงานส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ไม่สามารถหางานที่มีรายได้สูงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวได้ จึงตัดสินใจไปทำงานใน สหวันนะเขต นอกจากนี้ ค่าจ้างแรงงานหรือรายได้ในเวียดนามยังต่ำมากเมื่อเทียบกับใน ลาว นายไว์ (นามสมมติ) อายุ 25 ปี โสด ทำงานก่อสร้างได้เงินเดือนละ 5,000 บาท ครอบครัว ที่เวียดนามอยู่ด้วยกัน 5 คน มี พ่อ แม่ พี่ชาย พี่สาวและน้องสาว มีอาชีพทำนา ทั้งครอบครัว มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 2,000-3,000 บาท เขาเห็นว่า

“ในครอบครัวมีคนมากแล้วอยู่ไปก็มีรายได้เท่าเดิม ไม่พอกิน มีญาติมาทำงานในลาว ก็มาก ส่วนใหญ่ก็เป็นคนงานก่อสร้าง”

นอกจากนี้ แรงงานเวียดนามในลาวมีความเห็นว่า ปัจจัยในด้านจำนวนประชากรก็ มีส่วนในการตัดสินใจ ลาวมีประชากรจำนวนน้อย คือ ประมาณ 6 ล้านคน ถ้าเทียบกับ เวียดนามที่มีประชากรจำนวนมาก ถึง ประมาณ 86 ล้านคน และมีความหนาแน่นเฉลี่ยสูงใน พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดการแย่งงานกันทำ แรงงานส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ไม่สามารถหางานที่มีรายได้สูงพอ จึงตัดสินใจไปทำงานในลาว เนื่องจากมี

ประชากรน้อย เศรษฐกิจกำลังพัฒนาต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นจำนวนมาก โอกาสในการทำงานหรือหาเงินจะมีมากกว่า และการแข่งขันมีน้อยกว่า

ปัจจัยในด้านครอบครัว โดยเฉพาะการที่ต้องแยกจากคู่สมรส ที่ทำงานในลาว เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้แรงงานเวียดนามที่สมรสแล้วเข้าไปทำงานในลาว เพื่ออยู่ร่วมกับคู่สมรส และนำบุตรมาอยู่ด้วยกัน แรงงานเวียดนามที่ทำงานในลาวมักนิยมนำบุตรในวัยเรียนเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาของลาว

6. กระบวนการเข้าสู่แรงงานข้ามชาติ

แรงงานเวียดนามในสหพันธรัฐที่สัมภาษณ์ทั้งหมด เข้าสู่การเป็นแรงงานข้ามชาติในลาว โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมจากมีญาติพี่น้อง เพื่อนหรือคนในหมู่บ้านทำงานอยู่ในสหพันธรัฐ คนเหล่านี้ชักชวนให้เข้าไปทำงานด้วยกัน ส่วนใหญ่จะทำงานในเมืองเดียวกันหรือพื้นที่เดียวกัน อาศัยอยู่ที่พักแหว่งเดียวกัน รวมทั้งหลายคนมีนายจ้างคนเดียวกันด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบของการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีเส้นทางการเคลื่อนย้ายที่ระบุแน่นอน มีความเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านต้นทางกับถิ่นปลายทาง ลักษณะเช่นนี้ถูกกำหนดโดยการสนับสนุนข่าวสารและการเสนอความช่วยเหลือที่ส่งมาหรือถูกนำกลับมาโดยแรงงานในช่วงแรก ๆ เครือข่ายของกลุ่มผลประโยชน์ คือครัวเรือน กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน กลุ่มเพื่อน และความเชื่อมโยงของผู้อุปถัมภ์ กับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ เครือข่ายทางสังคมที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการกระตุ้น และมีผลโดยตรงต่อการเคลื่อนย้ายของประชากร มีอิทธิพลที่สำคัญในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายหรือไม่เคลื่อนย้าย การเลือกชุมชนปลายทาง และกระบวนการปรับตัวที่ชุมชนปลายทาง ญาติและเพื่อนมีนัยสำคัญในการจัดหาข่าวสารที่เป็นพื้นฐานซึ่งแรงงานใช้ในการตัดสินใจ และบทบาทสำคัญของเครือข่ายทางสังคมในกระบวนการตัดสินใจช่วยขจัดทำให้ความไม่แน่นอน โดยการจัดเตรียมหลักประกันในเรื่องความช่วยเหลือในการทำงาน และที่พักรอคอยรวมทั้งการสนับสนุนทางด้านจิตใจในชุมชนปลายทาง นางอาน (นามสมมุติ) อายุ 29 ปี อาชีพค้าขาย กล่าวว่า

“ตัดสินใจมากับญาติพี่น้อง ซึ่งเขามาอยู่ก่อนแล้ว ต้องทำพาสปอร์ตเข้ามา สามารถใช้ได้ถึง 5 ปี เสียค่าใช้จ่ายราว 1,500 บาท ญาติมารับที่บ้านกว้างนาม พาเข้าลาว และพักกับเขาก่อนเกือบปี จึงแยกมาเช่าบ้านอยู่กับสามี และเพื่อนๆ... มาขายน้ำตามป้ายรถเมล์ก็ช่วยญาติก่อน ไม่กี่วันก็ขาย หาเงินเองได้”

ส่วนการเตรียมตัวในการทำงาน มี 2 ประการ คือ การเตรียมตัวก่อนและหลังการเข้าไปทำงานในสหพันธรัฐ สำหรับอาชีพที่ต้องการทักษะในการทำงาน เช่น ช่าง

เฟอร์นีเจอร์ ช่างเสริมสวยในบ้าน และช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ส่วนใหญ่จะต้องเตรียมตัวมาก่อน ตั้งแต่อายุในเวียดนาม นายเลวัน (นามสมมุติ) อายุ 25 ปี ช่างเฟอร์นีเจอร์ได้เตรียมตัวไปเรียน การทำเฟอร์นีเจอร์ประมาณ 1 เดือน ค่าเรียนประมาณ 600 บาท เมื่อมาทำงานมีรายได้ เริ่มต้นเดือนละประมาณ 1,750 บาท ส่วนนางสาวเฟื่อง (นามสมมุติ) อายุ 20 ปี ช่างเสริมสวย เคยเป็นลูกมือในบ้านเสริมสวยที่เวียดนามมาก่อนสองปี จึงตัดสินใจไปทำงานที่บ้านเสริมสวยในสะหวันนะเขต แต่ก่อนจะไปก็ให้เพื่อนหาร้านเสริมสวยที่จะรับเข้าทำงานให้ รู้ล่วงหน้าว่าจะได้เงินเดือนเท่าไร พักกับใคร

ส่วนแรงงานเวียดนามที่ประกอบอาชีพอิสระ เช่น ช่างทำเล็บตามบ้าน บางส่วนจะใช้เวลาในการเตรียมตัวประกอบอาชีพหลังจากมาถึงสะหวันนะเขต ช่างทำเล็บตามบ้านที่ไม่เคยทำมาก่อน ก็จะเรียนรู้จากเพื่อนหรือญาติที่ทำอาชีพนั้นก่อนแล้ว โดยใช้เวลาประมาณ ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ ก็จะเริ่มทำงานได้ในช่วงแรกของการทำงาน ผู้มาใหม่มักจะไปทำงานร่วมกับญาติหรือเพื่อนในสถานที่เดียวกันก่อน เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ก็จะสามารถไปทำงานที่อื่นได้ด้วยตนเอง

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานในสะหวันนะเขตของแรงงานเวียดนามนั้น มาจากรายได้ของครอบครัว ประกอบกับเงินส่งกลับบ้านของญาติพี่น้อง พ่อ แม่ สามีหรือภรรยาที่ทำงานอยู่ในสะหวันนะเขตหรือที่อื่น ส่วนใหญ่จะเป็นค่าเดินทางและค่ากินอยู่ในช่วงเดือนหรือสองเดือนแรก รวมทั้งเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น ช่างทำเล็บตามบ้าน จะมีค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์เริ่มต้นราว 1,000 – 2,000 กว่าบาท ซึ่งอาจซื้อมาจากเวียดนาม หรือซื้อจากฝั่งไทย หรือซื้อต่อจากเพื่อนที่ทำงานมาก่อนแล้ว ขึ้นอยู่กับว่า คนนั้นมีเงินลงทุนมากหรือน้อยเพียงใด

แรงงานเวียดนามทั้งหมดเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง หรือรถเช่า ผ่านด่านลาวบาว ตามทางหลวงหมายเลข 9 เข้าแขวงสะหวันนะเขต โดยเฉพาะในช่วงใกล้วันตรุษเวียดนาม แรงงานเวียดนามจะรวมกันจ้างเหมารถกลับบ้านเป็นกลุ่ม เมื่อกลับสะหวันนะเขต มักจะมีแรงงานหน้าใหม่ร่วมเดินทางมาด้วย

7. การปรับตัวของแรงงานเวียดนามในสะหวันนะเขต

การเดินทางเข้ามาทำงานของแรงงานเวียดนามใน สปป. ลาว นั้นจะแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การทำงานโดยผ่านระบบการส่งแรงงานข้ามชาติจากหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ส่งออกแรงงานตามกฎหมาย ซึ่งลาวนับเป็นประเทศปลายทางในกลุ่มประเทศเล็กที่เศรษฐกิจกำลังพัฒนา เวียดนามส่งออกแรงงานตามระบบดังกล่าวมาทำงานในลาว ประมาณ 3,000 คน

2. แรงงานเวียดนามที่เข้ามาทำงานตามสัญญาการค้า การก่อสร้างหรือธุรกิจอื่นที่บริษัทเวียดนามตกลงกับทางการของลาว เช่น บริษัทเวียดนามได้รับสัมปทานปลูกยางพารา จึงได้นำแรงงานเวียดนามเข้ามาเป็นแรงงานปลูกและกรีดยาง เป็นต้น

3. การทำงานที่มีนายหน้าเป็นคนลาวซื้อสายเวียดนามหรือแรงงานเวียดนามที่เคยทำงานในลาว เป็นคนกลางในการจัดหาแรงงานให้ร้านค้าหรือธุรกิจต่างๆ ซึ่งนายหน้าจะหักค่านายหน้าจากแรงงานประมาณ 500 – 2,500 บาท/คน กรณีเช่นนี้ มักเกิดขึ้นในช่วงสิบปีที่แล้ว ที่แรงงานเวียดนามในลาวยังมีน้อย ปัจจุบันการหางานที่ต้องใช้นายหน้านั้นแทบไม่มี เนื่องจากส่วนใหญ่จะเข้ามาโดยอาศัยญาติพี่น้องและเพื่อนมากกว่า

4. แรงงานที่เข้ามาโดยไม่มียายหน้าแต่จะเดินทางเข้ามากับเพื่อนหรือญาติที่เคยทำงานที่ลาวมาก่อนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งลักษณะการเข้ามาดังกล่าวอาจจะไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่จะเสี่ยงต่อการไม่มีงานทำที่แน่นอน

แรงงานเวียดนามทั้งหมดที่สัมภาษณ์มีหนังสือเดินทางเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย ในฐานะนักท่องเที่ยว เมื่ออยู่ครบสามสิบวันก็จะข้ามเขตไปตรวจลงตราเข้าเมืองและกลับเข้าไปในสหวัณนะเขตใหม่ แรงงานส่วนใหญ่ไม่มีบัตรอนุญาตทำงาน ทุกคนเข้ามาทำงานเนื่องจากมีญาติที่ทำงานในสหวัณนะเขตหรือเคยทำงานในลาวเป็นผู้ติดต่อ เป็นการใช้เครือข่ายทางสังคม (social network) ในเรื่องการย้ายถิ่น การให้ข่าวสาร ในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบของงานที่มีสภาพการทำงานระดับรายได้ โอกาสของงาน สวัสดิการต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย อาหาร การรักษาพยาบาล และคุณสมบัติอื่น ๆ ของถิ่นปลายทาง

เมื่อมาถึงสหวัณนะเขต แรงงานเวียดนาม จะเข้าบ้านอยู่ร่วมกับผู้ที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน เพื่อนหรือญาติพี่น้อง ซึ่งมีจำนวนตั้งแต่ 3-20 คน ซึ่งผู้ที่ยังไม่มีรายได้ ในบางกรณีก็ไม่ต้องจ่ายค่าเช่าบ้านในเดือนแรก แต่เมื่อมีรายได้แล้ว ก็จะช่วยจ่ายค่าเช่าบ้าน เมื่อมีรายได้มากขึ้นแรงงานที่มีครอบครัวมักจะย้ายไปหาบ้านเช่าอยู่เป็นส่วนตัว หรือเช่าร้านทำธุรกิจที่สามารถอยู่อาศัยได้

ลักษณะการทำงานของแรงงานเวียดนามในสหวัณนะเขต แบ่งเป็นสองประเภทหลัก คือ การประกอบอาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 66 และการทำงานกับนายจ้างหรือรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งลักษณะของการทำงานที่สามารถลงทุนค้าขาย ประกอบอาชีพอิสระได้ตามความสามารถ โอกาส และเงินลงทุน ทำให้การทำงานในสหวัณนะเขตมีความยืดหยุ่นสูง แรงงานสามารถปรับตัวได้ง่าย การทำธุรกิจส่วนตัวมีความน่าสนใจ และท้าทาย ทำให้แรงงานเวียดนามสามารถสร้างตัว หรือสร้างฐานะจากการทำงานได้ง่าย เช่น กรณีของนายหลุง (นามสมมุติ) อายุ 32 ปี ทำงานก่อสร้าง แต่งงานแล้ว มีลูก 1 คน นายหลุงอยู่ในสหวัณนะเขตกับภรรยาและลูก ได้ 4 ปี เดิมเป็นกรรมกรก่อสร้าง ตัดสินใจมาสหวัณนะเขตเพราะพ่อค้าไม้คนลาวได้เห็นฝีมือของหลุง ว่ามีความสามารถสูงและทำเฟอร์นิเจอร์สวย ดังนั้นจึงถูกจ้างมา

ปลูกบ้านให้ ต่อมาก็มีหลายคนมาติดต่อ ประกอบกับที่เวียดนามมีคนเป็นช่างจำนวนมากและงานเริ่มน้อยลง ดังนั้นจึงตัดสินใจพาครอบครัวมาอยู่สะหวันนะเขต เข้ามาอยู่ครั้งแรกมีพาสปอร์ต แต่ยังไม่มียานยนต์ทำงาน ปัจจุบันมีทั้งพาสปอร์ต ยานยนต์ทำงานและใบอนุญาตดำเนินธุรกิจเ็นลาว การที่มายุ่สะหวันนะเขต ช่วงแรกเคยถูกตำรวจปรับครั้งหนึ่ง เพราะยังไม่ได้ทำบัตรแรงงาน การปรับตัวของนายหล่งจากการเป็นแรงงานรับจ้างสร้างบ้านจนกระทั่งสามารถทำธุรกิจรับเหมารสร้างบ้านได้ ภายใน 4 ปี สามารถมีเอกสารของทางการครบทุกอย่าง ทำให้ฐานะดีขึ้นตามลำดับ

แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการปรับตัวทางด้านภาษาในช่วงแรกทำงานในสะหวันนะเขต เพราะไม่สามารถที่จะพูดภาษาลาวได้ มีแรงงานส่วนน้อยที่เคยเรียนรู้ภาษาลาวมาก่อนในช่วงที่อยู่เวียดนาม โดยเรียนรู้จากแรงงานที่เคยทำงานเ็นลาวมาก่อน เช่น นางวัน (นามสมมุติ) อายุ 21 ปี แต่งงานแล้ว สามี อายุ 25 ปี มาทำงานที่สะหวันนะเขตด้วย นางวันระบุว่า

“พูดภาษาลาวได้ เรียนภาษาลาวกับคนลาวหรือคนที่มาอยู่เ็นลาวก่อนและมีประสบการณ์จริง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสอน ที่หมู่บ้านมีคนสอนภาษาลาวให้ ใช้เวลาในการสอนนาน 3 เดือน หรือ 6 เดือน ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ เรียนฟรี”

ส่วนในกลุ่มที่ไม่ได้เรียนภาษาลาวมาก่อน เมื่อแรกมาถึงสะหวันนะเขต จะมีกลุ่มคนที่เข้ามาทำงานอยู่ก่อนคอยช่วยเหลือในการสื่อสาร เมื่อทำงานเสร็จก็จะกลับที่พักกันเป็นกลุ่ม ในระยะแรกแรงงานที่เ็นใหม่จะไม่ค่อยออกนอกที่พัก เพราะยังไม่คุ้นเคยกับเส้นทางและกลัวถูกทางการจับกุม เวลาซื้ออาหารก็จะให้กลุ่มแรงงานที่เคยอยู่ก่อนที่พ่พูดภาษาลาวได้เป็นคนซื้อให้ ในระยะเวลาต่อมาก็เริ่มพูดภาษาลาวได้ เพราะเรียนภาษาลาวที่ใช้ในชีวิตประจำวันควบคู่กับการทำงานจากเพื่อนและจากการทำงานกับคนลาว นางที (นามสมมุติ) อายุ 28 ปี คำชาย กล่าวว่า

“พูดภาษาลาวได้ถ้าพูดไม่ได้ก็คิดเครื่องคิดเลขให้เขาดู ภาษาลาวไม่ได้เรียนมีแต่ถามหรือพูดตาม อยู่ประเทศเขาเราต้องพูดภาษาเขาให้ได้คำขายนั่นถึงจะจ่าย”

แรงงานที่ไม่จำเป็นต้องติดต่อกับคนลาว มักไม่กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภาษาลาว เช่น นายตึก (นามสมมุติ) อายุ 23 ปี ทำงานรับจ้างในธุรกิจของคนลาวเชื้อสายเวียดนามมาเป็นเวลา 3 ปี ไม่สามารถพูดภาษาลาวได้ เนื่องจากอยู่ในที่ทำงานที่มีแต่คนเวียดนามเจ้าของกิจการก็พูดภาษาเวียดนาม เมื่อออกไปข้างนอกก็ไปกับเพื่อนเวียดนาม จึงไม่มีความ

จำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาลาว ส่วนนางสาวเฟื่อง (นามสมมุติ) อายุ 20 ปี ช่างทำเล็บตามบ้าน ด้วยอาชีพที่ต้องพบปะกับลูกค้าชาวลาวย ทำให้ต้องเรียนรู้ภาษาลาวจากเพื่อนที่มาอยู่ก่อน โดยเฉพาะคำที่ใช้ในการทำงาน การบอกราคา ในระยะแรกจะใช้เครื่องคิดเลข บอกราคา หรือพูดภาษาอังกฤษแทน แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน ความจำเป็นในการทำงานทำให้เรียนรู้ได้เร็วขึ้น

การรับประทานอาหารส่วนใหญ่หากเป็นเพื่อนที่พักในบ้านเช่าหลังเดียวกัน มักจะจ่ายค่าอาหารเป็นรายเดือน มีคนที่ทำหน้าที่ซื้อกับข้าว ทำอาหาร และล้างจาน หมุนเวียนกัน ส่วนที่เป็นครอบครัว ผู้หญิงจะรับหน้าที่ซื้อกับข้าว ทำอาหารและล้างจาน หลังจากเลิกงานแล้ว มักจะมีการรวมกลุ่มสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนแรงงานเวียดนามที่ทำงานอยู่บริเวณใกล้เคียง เพื่อพูดคุยถึงเรื่องงานและรายได้เป็นส่วนใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการทำงาน ข้อมูลเกี่ยวกับนายจ้าง หากมีตำแหน่งงานว่าง ก็อาจชักชวนให้แรงงานรายอื่นไปทำงานด้วยกัน

การปรับตัวทางด้านการแต่งกายของแรงงานเวียดนามในสหวัณนะเขตมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ยังคงลักษณะการแต่งกายตามแบบเวียดนาม โดยเฉพาะผู้หญิงจะนิยมสวมเสื้อผ้าที่มีเนื้อผ้าสิ้น และลายดอกตัดเป็นชุดเดียวกันทั้งเสื้อและกางเกง บางคนมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมลาวในบางส่วนเช่น การใส่ช้อน แต่โดยทั่วไป จะสามารถจำแนกผู้หญิงเวียดนามจากผู้หญิงลาวได้ง่าย โดยดูจากการแต่งกายดังกล่าว

ส่วนการบูชาบรรพบุรุษซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมของชาวเวียดนาม แม้ว่าแรงงานเวียดนามส่วนใหญ่จะไม่มีทั้งบูชาบรรพบุรุษเหมือนอยู่เวียดนามและจะไม่ได้กราบไหว้ แต่ก็ยังแสดงความเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษ ผ่านทางความเชื่อและจิตวิญญาณที่ระลึกถึงอยู่เสมอแรงงานบางครอบครัวที่เข้าบ้านเป็นเอกเทศ ก็จะมีการติดตั้งแท่นบูชาบรรพบุรุษด้วย แรงงานส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การทำงานและพักอาศัยในสหวัณนะเขตนั้นมีความปลอดภัยสูง แม้จะต้องเดินทางไปค้าขายต่างหมู่บ้าน ต่างอำเภอก็ไม่มีปัญหา แรงงานเวียดนามส่วนน้อยที่เคยถูกจับกุม เนื่องจากไม่มีเอกสารการทำงานอย่างถูกกฎหมาย แต่ปกติก็จะเสียค่าปรับ ไม่ได้ถูกผลักดันกลับเวียดนามแต่อย่างใด แรงงานส่วนใหญ่ที่สัมภาษณ์ร้อยละ 90 ไม่มีปัญหากับเจ้าหน้าที่ ไม่เคยถูกจับกุม ไม่เคยถูกปรับ นางสาวเวียน (นามสมมุติ) อายุ 18 ปี ค้าขาย กล่าวว่า

“ต้องจ่ายภาษีให้กับเจ้าหน้าที่แขวงสหวัณนะเขต 45 บาท มันขึ้นกับการค้าขาย ถ้าค้าขายมากก็จ่ายมาก ถ้าค้าขายน้อยก็ต้องจ่ายน้อย ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่”

ความสัมพันธ์กับเพื่อนหรือคนลาวเชื้อสายเวียดนาม รวมทั้งคนลาวในสหวัณนะเขตในบางกรณี เป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยผ่านการแต่งงานของแรงงานเวียดนามและคน

ลาว ทำให้สามารถอยู่ในลาวได้และอาจมีการโอนสัญชาติเป็นลาวในเวลาต่อมา อย่างกรณีของนายฟอน (นามสมมุติ) อายุ 30 ปี ค้าขาย เมื่อมาอยู่สะหวันนะเขตระยะหนึ่ง ก็แต่งงานกับคนลาวเชื้อสายเวียดนาม และตั้งรกรากอยู่ที่สะหวันนะเขต

“ที่สะหวันนะเขตเป็นจุดผ่านและมีการค้าขายมาก และชาวลาวก็เป็นกันเอง แต่ก่อนยังไม่ได้แต่งงานกับคนลาวเชื้อสายเวียดนาม เข้าบ้านอยู่ ต่อมาไม่ได้เข้าเพราะไปชอบพอกับลูกสาวเขา และพ่อแม่ให้แต่งงานกัน ที่ตัดสินใจมาขายเครื่องไฟฟ้าก็เพราะว่าอยู่ที่เวียดนามก็ขายอยู่แล้ว....พูดภาษาลาวได้ดีเพราะตอนมาอยู่ลาวใหม่ ๆ จำคนลาวมาสอนให้ และอยู่กับภรรยา ภรรยาก็สอนจนเข้าใจ ตั้งใจจะทำการค้าขายอยู่ที่นั่นตลอด เพราะได้แต่งงานกับคนลาวและมีลูกมีภาระอยู่ที่ลาวหลายอย่าง ในอนาคตคาดว่าจะเปลี่ยนสัญชาติมาอยู่กับภรรยาและลูก”

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของแรงงานเวียดนามในลาว จะเป็นการอยู่ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนหรือญาติ มีการเคารพผู้อาวุโส ให้ความช่วยเหลือกัน ในฐานะที่เป็นคนเวียดนามด้วยกัน

ข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานเวียดนามในสะหวันนะเขตแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของแรงงาน ที่เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนรัฐชาติระหว่างเวียดนามกับ สปป. ลาว แรงงานเวียดนามที่เข้ามาเป็นแรงงานที่อยู่ในช่วงวัยทำงาน มาจากพื้นที่ภาคกลางของเวียดนามเป็นส่วนใหญ่แต่มีบางส่วนที่มาจากภาคเหนือคือ ฮานอย และได้สุดคือ ก่าเมา แสดงให้เห็นว่า ระยะทางเกือบหนึ่งพันกิโลเมตร ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่แหล่งที่สามารถหารายได้สูงกว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานที่เห็นได้ชัดเจนคือ เครือข่ายทางสังคมของญาติและคนในหมู่บ้านเดียวกัน ค่าแรงที่สูงกว่า และโอกาสในการทำงานที่แม้จะเป็นแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือ ก็สามารถมีโอกาสดำรงงานมีรายได้มากกว่าที่เคยทำในเวียดนาม ความสงบสุขและการไม่มีปัญหากับเจ้าหน้าที่ของรัฐในลาว ก็มีส่วนช่วยให้แรงงานเหล่านี้ทำงานในลาวเป็นระยะเวลาถึงเกือบสี่ปีโดยเฉลี่ย แรงงานเหล่านี้เห็นว่า ความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐต่อรัฐของเวียดนามและ สปป. ลาว ช่วยเอื้อให้การทำงานในลาวเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างสองประเทศนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หมายเหตุ: บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง แรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง : แรงงานเวียดนามในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

- คมสัน นวคุณสุชาติ. 2554. “เศรษฐกิจการเมืองของสปป.ลาว : การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของจีนและเวียดนาม”, ใน การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 3. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. 2550. **มุกดาหาร – สะหวันนะเขต : เมืองคู่แฝดทางเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง**. http://www.exim.go.th/doc/research/targeted_country/9616.pdf. 20 กุมภาพันธ์.
- ผู้จัดการออนไลน์. 2554. “ลาวขาดแรงงานต้องนำเข้าต่างชาติ 7,000 คน”, ผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/IndoChina/ViewNews.aspx?NewsID=9540000081475>. 3 กรกฎาคม.
- ผู้จัดการออนไลน์. 2555. “ลาวขีดเส้นตาย 31 มีนาคม. แรงงานต่างชาตินับหมื่นขึ้นทะเบียน”, ผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/IndoChina/ViewNews.aspx?NewsID=9550000039258>. 28 มีนาคม.
- ศูนย์อินโดจีนศึกษา. 2555. “พบชาวเวียดนามหากินในลาวเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง”, ศูนย์อินโดจีนศึกษา. http://www.isc-gspa.org/news/View_print.asp?subjectid=1018. 23 มีนาคม.
- องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. **สะหวันนะเขต เส้นทางเสดถะกิดตาเวนออก – ตาเวนตก**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- เอื้อง ขาง. 2555. “สัมพันธไมตรีเวียดนาม ลาวในระยะใหม่”, **VOVworld**. <http://vovworld.vn/thTH/>. 18 กรกฎาคม.
- Asian Migrant Centre. 2005. **Migration Needs, Issues & Responses in the Greater Mekong Subregion: A Resource Book**. 2nd. Hong Kong: Clear-Cut Publishing & Printing.
- Diep Ngoc Pham. 2011. “Vietnam raises minimum wage by 14 percent”, **China Daily**. http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2011-04/06/content_12276157.htm. 20 August.

- Inthasone Phetsiriseng. 2007. "Gender Concerns in Migration in Lao PDR", In **Migration Mapping Study: A Review of Trends, Policy and Programme Initiatives**. [http://apmrn.anu.edu.au/conferences/8thAPMRNconference/17.Gender%20Concerns %20in%20Migration%20in%20Lao%20PDR.pdf](http://apmrn.anu.edu.au/conferences/8thAPMRNconference/17.Gender%20Concerns%20in%20Migration%20in%20Lao%20PDR.pdf). 20 July.
- Khanh Hoan. 2010. **Vietnam Workers leave home for illegal work in Laos**. <http://laomate.activeboard.com/t34629041/vietnamese-workers-find-laos-a-good-place-to-earn-money/>. 13 March.
- National Statistics Centre of the Lao PDR. 2007. **Chapter 1: Population size and composition: Population census 2005**. http://www.nsc.gov.la/Products/Populationcensus2005/PopulationCensus2005_chapter1.htm. 4 November.
- Rattaporn Pongpattana. 2007. **Vietnamese Migrant Workers in Savannakhet, Lao PDR: A Study of the impact of their economic migration on the region**. http://www.mekonginstitute.org/html/images/pdf/rocke2/5Paper_Vmigrant_in_Lao_PDR.pdf. 22 March.
- Viengxaylack Souksavath. 2006. "Occupational Safety and Health Activity Report of Lao P.D.R", In JISHA /ASEAN-OSHNET on **Safety and Health Education for OSH Practitioners** 25 Sep-12 Oct 2006, Tokyo.